

jeho rozbořem dospěl Flodr k závěru, že si autor kladl za cíl připravit obecnou práci o městském právu (s. 17), přičemž vycházel z několika zdrojů dostupných v brněnské městské kanceláři již od dob jeho předchůdce v úřadu, notáře Jana, autora *Právní knihy města Brna*. Jednalo se hlavně o text *Právní knihy* včetně jejích předloh, ze kterých Jan z Gelnhausenu vybral pouze některé pasáže, dále pak o *Ius regale montanorum* a také o výtah z *Digest*, které posloužily jako inspirační zdroj již Gelnhausenovu stejnojmennému předchůdci. (V závěru edice jsou otištěny tabulky konkordancí *Manipulu* se dvěma jeho nejdůležitějšími předlohami: textem *Právní knihy* a *Digesty*). Právě orientace na římské právo je jedním z faktorů, který je považován za doklad vyspělosti brněnského práva obecně. Text *Manipulu* (i přes jeho nedokončený charakter) byl ve své době určen širokému okruhu potenciálních zájemců. Flodr jej hodnotí jako základ paralelní tradice k textu *Právní knihy* (s. 23), jenž vytváří přímou linii pokračovatelů a ve svém konečném důsledku posloužil v 16. století jako východisko při sestavování svodu městského práva v českých zemích Brikcím z Licka a Pavlem Kristiánem z Koldína.

Zpřístupnění textu *Manipulu* předchází stručný úvod, ve kterém Flodr zasazuje dílo do historického kontextu a přibližuje postavu jeho autora. Veškeré podrobnější informace o *Právní knize*, okruhu brněnského městského práva, jeho dobové recepci atp. může čtenář najít ve Flodrových předchozích pracích tohoto edičního cyklu, a je tedy logické, že se zde nedublují; méně zasvěcený čtenář by nicméně explicitní odkaz jistě uvítal, stejně tak jako neexistující seznam zkratk, se kterými autor pracuje v úvodu. Největší přínos a novum tedy představuje vlastní edice, připravená s tradiční pečlivostí, podrobné komentáře k jednotlivým paragrafům a z uživatelského hlediska mimořádně cenný křížový rejstřík.

MICHAELA MALANÍKOVÁ

Pavel BRODSKÝ – Jan PAŘEZ, *Katalog iluminovaných rukopisů Strahovské knihovny / Catalogue of the Illuminated Manuscripts of the Strahov Library*, Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, Královská kanonie premonstrátů na Strahově, Praha 2008 (≡ Studie o rukopisech, Monographia XIII / Bibliotheca Strahoviensis, Series monographica III)

320 s., ISBN 978-80-86404-22-6

Knihovna Královské kanonie premonstrátů v Praze na Strahově je počtem více než 200 000 svazků knih naší největší a patrně i nejznámější klášterní knihovnou. Významnou součástí Strahovské knihovny je její rukopisný fond, který obsahuje více než 3000 jednotek. Předložený katalog iluminovaných rukopisů je další z řady pomůcek, které tuto významnou sbírku zpřístupňují odborné veřejnosti. Autoři do katalogu zařadili 94 rukopisů a tři zlomky z časového období sahajícího od nejstarších dob až do roku 1620, kdy dochází k proměně ve výzdobě rukopisné knihy a uzavírá se vývoj knižní malby jako svébytného odvětví.

Popisu rukopisů předchází předmluva Ivana Hlaváčka, úvod, kapitola věnovaná vzniku a vývoji rukopisného fondu Strahovské knihovny a umělecko-historické zhodnocení popisovaných rukopisů, spojené s jejich zařazením do vývoje české, resp. evropské knižní malby. Vlastní popis iluminovaných rukopisů má daný formulář, kde v záhlaví po pořadovém čísle a signatuře následuje název rukopisu, jenž krátce a výstižně charakterizuje jeho obsah. Poté následuje vnější popis, který přináší údaje o provenienci rukopisu, jeho stáří, psací látce, rozměrech a počtu folií, jazyce, písmu, vazbě, stavu dochování a stručně poznamenává i obsah rukopisů, případně textů v něm zaznamenaných. Dále katalogizátoři sledují provenienci rukopisu, jeho genezi a osudy, které určují na základě zápisů v textu (kolofonů, explicitů) či pozdějších vlastnických a knihovnických poznámek.

Jádrem katalogového záznamu je vnitřní, umělecko-historický popis, který si všímá výzdoby rukopisu, její techniky (malba, kresba, kaligrafie) a její umělecké i řemeslné úrovně. Na základě konkrétních zjištění pak katalogizátoři určují, pokud to lze, iluminátora nebo dílnu, popř. okruh, kde rukopis vznikl. Pravidelně je

uváděn výčet folií, na nichž se vyskytují figurální iluminace, droalerie, ornamentální iniciálky či bordury; zmiňovány jsou též kaligrafické verzátky a další grafické zvláštnosti, které vynikají nad běžný průměr. Na závěr popisu je uvedena odborná literatura, jež se rukopisem v minulosti zabývala. Popisy jsou v textu doprovázeny obrazovými ukázkami výzdoby.

Katalog je vybaven pečlivě vybranou obrazovou přílohou i bohatým pomocným aparátem, který uživateli poskytne dostatečný přehled po popisovaných rukopisech. Vedle konkordancí pořadových čísel katalogu se signaturami rukopisů a biblických zkratek je to seznam datovaných rukopisů. Vedle standardních rejstříků jmenného a věcného byly do katalogu zařazeny i rejstříky speciální: iluminátorů, heraldický, ikonografický (ten rovněž v anglickém překladu), biblický a rukopisů citovaných z jiných sbírek. V závěru pak přichází seznam použité literatury, zkratek a vyobrazení v textu i v příloze, jež se skládá z 32 celostránkových barevných ilustrací.

Katalog je jistě vítaným obohacením naší kodikologické literatury a nepochybně přispěje k dalšímu a zevrubnějšímu poznání rukopisného bohatství, jež je ve Strahovské knihovně dochováno.

STANISLAV PETR

Spomienky Heleny Kottannerovej,
překlad Mária PAPONOVÁ, předmluva
a poznámky Daniela DVOŘÁKOVÁ,
Rak, Budmerice 2008

87 s., ISBN 978-80-85501-41-4

Ve vzpomínkách Heleny Kottannerové (Kottannerin), svěřeně papíru prostřednictvím písaře, neboť sama zřejmě psát neuměla, získalo bádání o středověku skutečně nevšední pramen, jenž je označován za první ženské paměti v německém jazyce. V drobném rukopise, který byl popsán v roce 1834, zanechala Helena neobyčejně živě a dramatické svědectví o velkých událostech své doby, na nichž se bezprostředně podílela. Jejím přispěním jednak zmizela z Uher svatoštěpánská koruna, jež byla symbolem království a již nebylo možné při korunovaci uherských králů právoplatně nahradit diadémem jiným; ona to také byla, kdo držel na svých rukou malého Ladislava, když byl ve Stoličném Bělehradu korunován uherským králem. Tyto dvě události

jednoznačně dominují jejímu textu a posouvají jej z paměti prosté služebné do „velkých“ dějin poloviny 15. století. Služebná královny Alžběty, manželky Albrechta Habsburského a matky Ladislava Pohrobka, a chuva královských dětí však nebyla jen aktérkou těchto událostí, ale také velice zdatnou pozorovatelkou dění kolem sebe. Díky jejím pamětem můžeme rovněž poznávat vztah mezi privilegovanými šlechtici či panovníky a jejich služebními či vůbec lidmi z nižšího stavu. Tak např. zaujme vztah Heleny ke královně nebo její poznámka o vévodovi Albrechtovi. Helena považovala za důkaz jeho pokory a velké šlechtivosti, že ji upozornil na studnu, do níž málem spadla i s koněm. Další její záznamy živě odhalují způsob cestování ve středověku, stav cest, vítání krále ve městě, i když se nejednalo o slavnostní královský vjezd, apod. Zajímavý vhled poskytují také glosy odkazující na její vztah k malému Ladislavovi – jak se o něj starat, jakým způsobem s malým dítětem cestovat, jak jej utiřit; to všechno jsou informace, které neobyčejně přibližují její paměti našemu vnímání.

Samozřejmě není účelem přetlumočit obsah Helenina vyprávění, je však třeba podotknout, že kniha je velice příjemně a krásně vypravena a svou úpravou převyšuje všechna jiná jazyková vydání, jež se mi dostala do rukou. Obsahuje i relativně dobře čitelné faksimile listiny, jíž v roce 1452 obdaroval Jan Hunyadi Jana Kottannera a jeho ženu Elenu vesnicí Kísfalu na Žitném ostrově. Na vytvoření knihy se však kromě nakladatelství podílely především Mária Paponová, jíž se podařilo německý text přeložit velice poutavým jazykem, a editorka Daniela Dvořáková, která doplnila edici nejen fundovanou předmluvou a poznámkami, ale také itinerářem krále Albrechta a královny Alžběty. Myslím, že je velice dobré, že se tento v Maďarsku i Německu dobře známý text dostává prostřednictvím slovenštiny také k českému čtenáři.

ANTONÍN KALOUS